

KORESPONDENCJA

ROMANA WITOLDA INGARDENA

Z dziejów
„Studia Philosophica. Commentarii Societatis
Philosophicae Polonorum”

Listy przeczytali, przepisali
oraz wstępem poprzedzili

RADOSŁAW KULINIAK, DOROTA LESZCZYNA,
MARIUSZ PANDURA, ŁUKASZ RATAJCZAK

Kęty 2018
WYDAWNICTWO
MAREK DEREWIECKI

Korespondencja Romana Witolda Ingardena. Z dziejów „Studia Philosophica. Commentarii Societatis Philosophicae Polonorum”

© 2018 by spadkobiercy R. W. Ingardena

© 2018 by Radosław Kuliniak, Dorota Leszczyna, Mariusz Pandura,
Łukasz Ratajczak for the edition and introduction

The license for this edition belongs to the Wydawnictwo Marek Derewiecki.
All rights reserved.

Wydanie pierwsze

Recenzenci: Prof. dr hab. Adam Grzebiński

Prof. dr hab. Andrzej Noras

Redakcja i korekta: Łukasz Front

Skład tekstu i projekt okładki: Roda Projekt

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

ISBN 978-83-65031-25-9

WYDAWNICTWO MAREK DEREWIECKI

ul. Szkotnia 29a, 32-650 Kęty

tel./fax (33) 8454149, 603931607

e-mail: wydawnictwo@derewiecki.pl

Księgarnia: www.derewiecki.pl

Dystrybucja: tel. 502637305

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
DZIEJE PIERWSZEGO W POLSCE OBCOJĘZycznego CZASOPISMA FILOZOFICZNEGO	9
1. Pierwsze koty za płoty	9
2. Pomysł obcojęzycznego czasopisma filozoficznego Twardowski nosił zawsze w swoim sercu	16
3. Posiedzenie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego z 1 października 1932 roku	21
4. Ostatni as w rękawie Twardowskiego	24
5. Prace Komitetu Redakcyjnego „Studia Philosophica”	27
6. Redakcja pierwszego numeru „Studia Philosophica”	32
7. Drugi tom „Studia Philosophica”	47
8. Osierocona filozofia we Lwowie	55
9. Po wojnie w „wolnej” Polsce	57
10. Pamięć o lwowskiej filozofii polskiej	63
11. Prace redakcyjne nad trzecim tomem „Studia Philosophica”	66
a) Korespondencja Romana Witolda Ingardena z Czesławem Znamierowskim	68
b) Korespondencja z Władysławem Witwickim	70
c) Korespondencja ze Stefanem Błachowskim	71
d) Korespondencja z Henrykiem Elzenbergiem	72
e) Korespondencja z Juliuszem Kleinerem	73
f) Korespondencja z Tadeuszem Czeżowskim	74
g) Korespondencja z Tadeuszem Kotarbińskim	83
h) List od Jerzego Kuryłowicza	86
i) List do Konstantego Michalskiego	86
j) Korespondencja z Marią Ossowską	87
k) Korespondencja z Bogdanem Suchodolskim	89
l) List do Władysława Tatarkiewicza	93
m) Korespondencja z Marią Kokoszyńską-Lutmanową	93
n) Korespondencja z Henrykiem Mehlbergiem	95

o) Korespondencja z Izydorą Dąbską	98
p) Korespondencja z Kazimierzem Ajdukiewiczem	104
12. Ważne treści w trzecim tomie „Studia Philosophica”	146
13. Absurdy biurokracji	150
14. Czwarty tom „Studia Philosophica”	157
15. Co dalej z polską filozofią?	159

KORESPONDENCJA ROMANA WITOLDA INGARDENA	
Z „ARCHIWUM RODZINNEGO” DOTYCZĄCA	
„STUDIA PHILOSOPHICA” (Z ZACHOWANIEM	
PIERWOTNEGO UKŁADU ARCHIWALNEGO)	
	165

Indeks osób	426
-------------------	-----

Cieszyłbym się, gdyby Pani spróbowała napisać dzieje tego ruchu filozoficznego, który nazywał się przez wiele lat „szkołą lwowską”, a który dziś, zdaje się, należy już do przeszłości. Kiedyś po latach będzie znacznie trudniej napisać jego dzieje, dziś to jeszcze z uwagi na żywość pewnych tradycji i pamięć pewnych zdarzeń jest możliwe.

Z listu Romana Witolda Ingardena do Izydory Dąbskiej
z 30 stycznia 1946 roku

WPROWADZENIE

Mamy niewątpliwie zaszczyt przedstawić kolejny tom korespondencji dotyczący polskiej XIX- i XX-wiecznej filozofii. Tym razem jest to korespondencja Romana Witolda Ingardena z lat 1945–1951, ukazująca lwowskie dzieje powstania oraz powojennej, krakowsko-poznańskiej reaktywacji pierwszego polskiego, obcojęzycznego czasopisma filozoficznego, a mianowicie „*Studia Philosophica. Commentarii Societatis Philosophicae Polonorum*”. W niniejszym wstępie staramy się odtworzyć okoliczności powołania oraz funkcjonowania tego czasopisma, od jego lwowskich początków aż po dramatyczny koniec, tj. bezkompromisowy atak likwidacyjny powojennych marksistów i komunistów w 1951 roku. Było to zadanie trudne z uwagi na brak materiałów archiwalnych, na podstawie których można byłoby ustalić, a nawet podać lub przytoczyć, podstawowe informacje. Niemniej udało nam się w tym względzie przeprowadzić konieczną adiustację. Mamy nadzieję, że relacja, którą przedstawiamy, nie odbiega od rzeczywistości i nie zniekształca tamtych, ważnych dla naszej filozofii, okoliczności.

Inicjatorami i pomysłodawcami „*Studia Philosophica*” byli Ingarden i Kazimierz Twardowski. Współpracowali z nimi w redakcji Kazimierz Ajdukiewicz, Izydora Dąmbska i Daniela Gromska. Po wojnie, gdy zabrakło Twardowskiego, czasopismo reaktywował i prowadził dalej Ingarden, przy wsparciu Ajdukiewicza oraz we współpracy z innymi filozofami z kręgów lwowskich.

Dzieje „*Studia Philosophica*” zrekonstruowaliśmy w oparciu o niepublikowane dotąd materiały archiwalne. Podstawę stanowi zachowana korespondencja Ingardena z filozofami polskimi z lat 1945–1951. Pochodzi ona z Archiwum Rodzinnego Ingardena („ARI”), które pozostaje pod opieką wnuka filozofa, Krzysztofa Ingardena. Dziękujemy mu za udostępnienie tej korespondencji i innych materiałów oraz za udzielenie zgody na ich publikację.

Pisząc historię „*Studia Philosophica*”, korzystaliśmy ponadto z zasobów archiwalnych zgromadzonych w Archiwum Nauki Polskiej Akade-

mii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Nie różnią się one od tego, co zachowało się w „ARI”. Uzyskaliśmy do nich dostęp i mogliśmy przeprowadzić konieczne kwerendy dzięki uprzejmości i pomocy Pani Dyrektor dr Rity Majkowskiej. Dziękujemy jej za to bardzo serdecznie.

Kolejnym źródłem, dzięki któremu mogliśmy odtworzyć dzieje powstawania „*Studia Philosophica*”, były zachowane i wydane w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku – przez nieżyjącego już i nieodżałowanego badacza polskiej filozofii Ryszarda Jadczaaka – *Dzienniki Twardowskiego*. Licznych informacji udzielił nam również, nieżyjący już niestety, wnuk filozofa – Profesor Andrzej Tomczak.

Uzupełnieniem tych źródeł jest zachowana i wydana już przez nas korespondencja Twardowskiego z Ingardenem i innymi filozofami oraz instytucjami życia publicznego.

Korzystamy także ze źródeł zgromadzonych w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie, zwłaszcza z korespondencji Kazimierza Ajdukiewicza. Za pomoc w tym względzie dziękujemy Panu Markowi Ciarze.

Chcemy w tym miejscu podziękować również wszystkim innym osobom, które pomogły nam w dotarciu i zebraniu materiałów archiwalnych.

DZIEJE PIERWSZEGO W POLSCE OBKOJEZYCZNEGO CZASOPISMA FILOZOFICZNEGO

1. PIERWSZE KOTY ZA PŁOTY

Druga połowa XIX wieku stała pod znakiem niekończących się bitew intelektualnych. Walkę o palmę pierwszeństwa toczyli Brytyjczycy, Francuzi i Niemcy. Dochodziło do różnych prób zaznaczenia odrębności. Szczególnym rodzajem batalii okazały się próby stworzenia renomowanych czasopism filozoficznych. Beneficjenci światowej filozofii prześcigali się tam w prezentacji własnych osiągnięć.

Jako pierwsi poradzili sobie z tym doskonale Brytyjczycy. Już w 1665 roku zaczęto wydawać „Philosophical Transactions”¹, dzisiaj publikowane jako „Philosophical Transactions of the Royal Society”. W 1876 roku za sprawą A. Baina i G.C. Robertsona rozpoczęto wydawać „Mind. A Quarterly Review of Psychology and Philosophy”, a w 1891 roku, po śmierci Robertsona, G. Stout utworzył nową serię tego czasopisma². Podobnie uczynili Francuzi, promując w świecie swoją filozofię na łamach „Revue philosophique de la France et de l'étranger”, prowadzonego od 1876 roku przez Th. Ribota³. Z kolei Niemcy utworzyli w 1897 roku „Kantstudien” (dzisiaj publikowane pod nazwą „Kant-Studien”), promując w świecie filozofię Immanuela Kanta. Stało się to za sprawą H. Vaihingera, E. Adickesa, W. Diltheya, B. Erdmanna, K. Fischera, M. Heinzego,

¹ „Philosophical Transactions. Giving some account of the present Undertakings, Studies, and Labours of the Ingenious in many considerable parts of the World”, vol. 1, 1665–1666.

² Szerzej o Robertsonie i jego działalności w „Mind” traktuje artykuł: A. Bain, *Georg Croom Robertson*, „Mind”, n.s., vol. 2, 1893, no. 5, s. 1–14.

³ Szerzej o działalności Th. Ribota w tym czasopiśmie i nie tylko traktuje artykuł: J.-L. Vieillard-Baron, *Ribot, Théodule*, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Bd. 8, Herzberg 1994, s. 177–178.

R. Reickego, A. Riehla i W. Windelbanda⁴. Niezgorzej poradziły sobie również znacznie mniejsze narody, tj. Hiszpanie, Duńczycy, Holendrzy, a nawet bliscy nam Czesi, których stać było na promocję własnej filozofii chociażby przez organizację VIII Międzynarodowego Kongresu Filozoficznego w Pradze w 1934 roku⁵.

Nieco inaczej cała sprawa przedstawiała się u nas. Polacy zmuszeni zostali, głównie z powodu warunków geopolitycznych, do nieustannego doganiania świata filozofii. Pod koniec XIX i na początku XX wieku próbowaliśmy po raz kolejny dźwignąć się z wielkim trudem z zaborów. Koniec XIX stulecia przyniósł działania dwóch wielkich animatorów i propagatorów polskiej filozofii w świecie, tj. Henryka Struvego i Wincentego Lutosławskiego. Zasługi obu były ogromne. Spróbujmy wymienić niektóre z ich dokonań.

Struve w 1895 roku na łamach „Archiv für Geschichte der Philosophie”, a dokładniej w jego części pt. „Jahresbericht über sämtliche Erscheinungen auf dem Gebiete der Geschichte der Philosophie”, opublikował trzyczęściowy artykuł *Die polnische Literatur zur Geschichte der Philosophie*⁶. W 1904 roku wygłosił odczyt, później opublikowany, pt. *Die polnische Philosophie der letzten zehn Jahre (1894–1904)*⁷. Warto też wspomnieć o kolejnym jego artykule, tj. o *Słówku o filozofii narodowej polskiej*⁸.

Z kolei Lutosławski, podobnie jak Struve, okazał się równie wyśmienitym ambasadorem polskiej filozofii w świecie. W 1895 roku wygłosił

⁴ Zob. przesłanie programowe do „Kantstudien”, napisane przez H. Vaihingera, *Zur Einführung*, „Kantstudien”, Bd. 1, 1897, s. 1–8.

⁵ Zob. sprawozdanie Romana Witolda Ingardena ze Zjazdu Filozoficznego w Pradze, które ukazało się jako: *VIII Kongres Filozoficzny w Pradze*, „Pion”, R. 3, 1935, nr 5, s. 5–6. Zob. też: Cz. Znamierowski, *Filozofia polska na kongresie praskim*, „Gazeta Polska”, R. 7, 1935, nr 127, s. 5.

⁶ Zob. H. von Struve, *Die polnische Literatur zur Geschichte der Philosophie*, „Archiv für Geschichte der Philosophie”, Bd. 8, 1895, H. 1, s. 89–123; H. 2, 259–283; H. 3, s. 401–418.

⁷ Wstępna wersja tego artykułu została przedstawiona jako *La philosophie en Pologne pendant les dix dernières années (1894–1904)* na międzynarodowym kongresie filozoficznym w Genewie w 1904 roku (opublikowana w: *Congrès International de Philosophie. IIme session. Tenue a Genève du 4 au 8 Septembre 1904. Rapports et comptes rendus*, publ. par E. Claparède, Genève 1905, s. 343–350). Struve następnie znacznie rozszerzył tekst i opublikował jako *Die polnische Philosophie der letzten zehn Jahre (1894–1904)*, „Archiv für Geschichte der Philosophie”, Bd. 18, 1905, H. 2, s. 273–288; H. 3, s. 423–435; H. 4, s. 559–584; Bd. 19, 1906, H. 1, s. 125–147. Tekst w wersji niemieckiej wydano także *separatim* (Berlin 1905). Ukazał się on w przekładzie polskim Krzysztofa Króla pt. *Filozofia polska w ostatnim dziesięcioleciu (1894–1904)* w 1907 roku w Warszawie.

⁸ Artykuł ten został opublikowany w „Ruchu Filozoficznym”, R. 1, 1911, nr 1.